

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Пасько Олег Віталійович

УДК 330.31:330.522.2

**ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ
СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

08.07.02 -Економіка сільського господарства і АПК

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

С у м и - 2 0 0 5

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському національному аграрному університеті Міністерства аграрної політики України

- Науковий керівник** – доктор економічних наук, професор
Кірейцев Григорій Герасимович,
Національний аграрний університет, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту.
- Офіційні опоненти** – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент УААН
Підлісецький Гліб Макарович,
Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”, завідувач відділу цін на матеріальні ресурси; кандидат економічних наук, доцент
Садиков Мурат Абдикасович
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, завідувач кафедри економічної теорії.
- Провідна установа** – **Дніпропетровський державний аграрний університет**
Міністерства аграрної політики України, кафедра економічної теорії та економіки сільського господарства, м. Дніпропетровськ

Захист відбудеться “27” грудня 2005р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.55.859.01 в Сумському національному аграрному університеті за адресою: м. Суми, вул. Кірова 160, головний корпус, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського національного аграрного університету за адресою: м. Суми, вул. Кірова 160, навчальний корпус № 2.

Автореферат розісланий “___” грудня 2004 року

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради, кандидат економічних наук, доцент

ПИЛИПЕНКО В.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Необхідною умовою здійснення процесу виробництва на підприємстві є зосередження в достатній кількості засобів праці, що відповідали б вимогам науково-технічного прогресу. Структурні та інституційні перетворення в економіці, що супроводжувалися розбалансуванням економічних відносин, зниженням платоспроможного попиту населення, спричинили різкий спад виробництва та погіршення якості основних засобів аграрних підприємств. Так, у середньому за рік протягом 1996-2002 рр. вартість основних засобів сільськогосподарських підприємств зменшувалася на 13,5 млрд. грн., сягнувши у 2002 році 42,6% від рівня 1996 р. Основними сільськогосподарськими машинами аграрний сектор забезпечений на 48-66 %. Близько половини основних засобів зношені фізично та морально. Становище ускладнюється тим, що необхідність технічної та технологічної модернізації виробників поєднується із завданням подолання фінансової кризи і труднощами перехідного періоду. Актуальність теми зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування процесів відтворення основних засобів аграрних підприємств в умовах сучасної економіки, з урахуванням останніх змін у правовому середовищі, які перерозподілили значну частину важелів впливу у сфері відтворення основних засобів з макро- на мікрорівень.

В економічній літературі знайшли відображення питання економічної сутності основних засобів, процесу їх відтворення. Значний внесок до розгляду названої проблематики зробили класики цієї галузі економічної науки: Г.А. Александров, Д.А. Баранов, В.Ю.Будавей, В.А.Воротилов, В.Г.Захаров, С.О. Ленська, Ю.І. Любимцев, П.М. Павлов, М.І. Шкітіна, С.І. Шульман; сучасні українські автори: О.Ю. Болховітінова, З.М. Борисенко, Б.Є. Кваснюк, Г.Г. Кірейцев, І.І. Лукінов, Г.М. Підлісецький, В.Я.Плаксієнко, П.Т. Саблук, А.Е. Фукс, М.Г. Чумаченко, А.А. Чухно; іноземні автори: Е. Домар, Р.Солоу. Проте, аналіз економічної літератури та діяльності підприємств свідчить, що проблема ще не знайшла достатнього теоретичного обґрунтування та практичного застосування. В умовах трансформації економіки потребують подальшої розробки теоретичні й практичні питання формування механізму відтворення основних засобів. Зміна внутрішнього й зовнішнього середовища господарювання, як наслідок переходу до іншого типу економіки, обумовлює необхідність подальшого дослідження особливостей відтворення основних засобів, розробки напрямів, за якими можливе підвищення ефективності цього процесу. Це, зокрема, такі питання: уточнення визначення основних засобів як економічної категорії, встановлення переліку та уточнення змісту чинників відтворення основних засобів, розподіл відповідальності між підприємством і урядовими органами за наслідки відтворення основних засобів, розробка показників для оцінки рівня управління внутрішніми щодо підприємства чинниками відтворення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планів наукових досліджень Сумського національного аграрного університету і проводилося в рамках науково-дослідних тем: “Формування ринково-орієнтованих механізмів регулювання соціально-економічного розвитку” (номер державної реєстрації **0101U004506**) та „Рекомендації щодо нарахування та обліку амортизації (зносу) основних фондів, нематеріальних активів та інших необоротних активів” (номер державної реєстрації **0101V009207**).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування й розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу відтворення основних засобів аграрних підприємств. Досягнення мети вимагало вирішення таких логічно взаємопов'язаних завдань:

- уточнення економічної суті й визначення поняття “основні засоби”, його місця серед інших споріднених економічних категорій – “капітал”, “основні фонди”, “народні фонди”;
- встановлення нових ознак, уточнення класифікації та змісту чинників відтворення основних засобів;
- розробка поняття для комплексної оцінки відтворення основних засобів;

- розробка вимірювального інструментарію для оцінки рівня управління внутрішніми чинниками відтворення основних засобів;
- обґрунтування методичних підходів до відтворення основних засобів у підприємствах сучасних організаційно-правових форм господарювання;
- узагальнення доведень на користь положення про амортизацію як джерело розширеного відтворення основних засобів;
- аналіз впливу чинників на процеси відтворення основних засобів та визначення рівня управління ними;
- аналіз динаміки основних засобів на сільськогосподарських підприємствах Сумської області та визначення потреби в їх активній частині;
- аналіз процесу відтворення основних засобів та стан управління внутрішніми чинниками відтворення на аграрних підприємствах Сумської області;
- окреслення контурів системи управління відтворенням основних засобів, як опису взаємозв'язку суб'єктів та об'єктів управління у відтворенні основних засобів;

Предметом дослідження є економічні відносини у сфері відтворення основних засобів, закономірності відтворення основних засобів аграрних підприємств і управління цим процесом.

Об'єктами дослідження є процеси відтворення основних засобів аграрних підприємств України і, зокрема, Сумської області, а поглибленого дослідження – аграрних підприємств Великописарівського, Лебединського, Охтирського, Сумського, Тростянецького районів Сумської області.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною базою дослідження слугували фундаментальні положення економічної теорії, праці вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячені проблемам відтворення основних засобів.

Для вирішення поставлених завдань у роботі застосовувалися такі методи: абстрактно-логічний (при вивченні сутності основних засобів, капіталу, народних фондів, поняття відтворення основних засобів; визначенні чинників відтворення основних засобів; у теоретичних узагальненнях та при формулюванні висновків), порівняння (для зіставлення фактичних даних звітного року з даними за попередні роки), середніх і відносних величин (для визначення коефіцієнтів оновлення, вибуття, зносу, сукупного оновлення й інтенсивності оновлення основних засобів), рядів динаміки (для характеристики зміни у часі показників досліджуваного питання), групування (для виявлення оптимального рівня наявності основних виробничих фондів (ОВФ) на аграрних підприємствах зони Лісостепу Сумської області), графічний (для наочного зображення отриманих результатів), кореляційно-регресійний аналіз (для визначення й кількісної оцінки зв'язку між досліджуваними показниками), метод експертних оцінок (для визначення точок зору фахівців на проблемні моменти відтворення основних засобів, зокрема для визначення ваги фінансових коефіцієнтів у комплексних показниках), анкетування (для виявлення рівня управління ендегенними чинниками відтворення основних засобів).

Наукова новизна одержаних результатів. Внаслідок теоретичних і практичних досліджень отримано результати, які мають такі елементи наукової новизни:

- уточнено економічну сутність поняття засобів праці, які, залежно від соціально-економічних умов господарювання, можуть існувати у формі “основних засобів” чи “народних фондів”, що дозволить диференційовано підходити до організації процесів відтворення цих об'єктів;
- у сфері відтворення основних засобів уперше визначено перелік і зміст чинників, відповідно до їх класифікації, на ендегенні (такі, що на них може вплинути конкретне підприємство) та екзогенні (такі, що на них не може вплинути конкретне підприємство), що дозволяє встановити й розмежувати обсяг відповідальності між підприємством і урядовими органами за процеси управління відтворенням основних засобів;

- для комплексної оцінки процесів відтворення основних засобів уперше запропоновано та розроблено показник збалансованості відтворення основних засобів;
- вперше розроблено індекси оцінки рівня управління ендogenous чинниками відтворення основних засобів, використання яких дозволить виявити рівень управління підпорядкованими підприємству чинниками відтворення основних засобів;
- обґрунтовано методичні підходи до відтворення основних засобів у підприємствах сучасних організаційно-правових форм господарювання;

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертаційній роботі положення можуть використовуватися як методичні розробки і впроваджуватись у практичну діяльність сільськогосподарських підприємств різних форм власності, органів державного управління різних рівнів. Розроблені методичні рекомендації та практичні пропозиції щодо вдосконалення механізму відтворення основних засобів знайшли застосування у ПСП “Хухрянське” (довідка № 77 від 25.03.2004) та АТЗТ “Зоря” (довідка № 67 від 23.03.2004) Охтирського району Сумської області. Результати дослідження прийнято та схвалено до використання управлінням сільського господарства і продовольства Охтирської державної районної адміністрації (довідка № 69 від 25.03.2004), Головним управлінням сільського господарства і продовольства Сумської облдержадміністрації (довідка № 01/1110 від 25.05.2004). Матеріали дослідження використовуються в навчальному процесі Сумського національного аграрного університету (довідка № 1448 від 17.06.2004 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Положення, результати, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, є особистим здобутком автора. Результати досліджень, що містять наукову новизну, опубліковані дисертантом особисто. З наукових праць, написаних у співавторстві, у дисертації використані лише ті положення, які є результатом особистих досліджень здобувача: у статті [3] (за переліком робіт) автором вивчені, узагальнені та класифіковані погляди вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо оцінки основних засобів, зроблені висновки; [5] - безпосередньо дисертантом обґрунтовується вибір того чи того методу нарахування амортизації до різних об'єктів основних засобів.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на таких науково-практичних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція “Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання”, м. Харків 17-18 травня 2001р.; Міжнародна науково-практична конференція “Механізм господарювання і проблеми економічного росту в агропромисловому комплексі України”, м. Луганськ, 2002р.; Міжнародна науково-практична конференція “Ринкова трансформація економіки АПК”, м. Харків, 5-6 грудня 2002 року; Всеукраїнська наукова конференція студентів, магістрів та аспірантів “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи”, м. Харків, 19-20 лютого 2003 року; Міжнародна науково-практична конференція “Сучасні проблеми економіки сільського господарства та АПК”, м. Суми, 13-16 травня 2003 року, а також на науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Сумського національного аграрного університету 2001, 2002, 2003, 2004 років.

Публікації. За результатами досліджень самостійно та у співавторстві опубліковано 13 наукових праць (11 самостійно, 2 – у співавторстві): одноосібна монографія (6,82 д.а.), 9 статей у наукових виданнях (2,6 д.а.), 3 тези доповідей (0,67 д.а.). Загальний обсяг праць становить 10,09 д.а., у тому числі авторських 9,94 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Містить 40 таблиць, 30 рисунків, 12 формул, 25 додатків на 94 сторінках. Список використаних джерел складається з 294 найменувань на 24 сторінках. Основний зміст роботи викладений на 179 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, визначено мету і завдання, предмет, об'єкт, методологію і методику дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, наведено апробацію результатів та особистий внесок здобувача.

У першому розділі „**Теоретичні аспекти відтворення основних засобів**” – розглянуто теоретичні основи процесу відтворення основних засобів, уточнено визначення поняття „основні засоби” у його взаємозв'язку з спорідненими економічними категоріями – „основні фонди”, „капітал”, „народні фонди”, визначено зміст та перелік чинників відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств відповідно до їх класифікації на ендогенні та екзогенні, проведено критичний аналіз концепцій кругообороту та циклу відтворення основних засобів.

Автором відзначається, що визначення повинно відповідати всім вимогам як термінології, так і науки. У процесі дослідження цього питання виявлено, що у сфері відтворення основних засобів оперують такими термінами: основні засоби, основні фонди, народні фонди, народний капітал, капітал. Ідеї, які фігурують у цій сфері, слід поєднати з поняттями та розподілити на об'єкти тлумачення: 1) фонд купівельної сили, фонд, функцією якого є придбання необхідних засобів виробництва; 2) засоби праці, що існують в умовах, коли особа, яка здійснює виробничий процес, процес праці, не є власником засобів праці, засобів виробництва; 3) засоби праці, що існують в умовах, коли їх власник є одночасно й особою, що здійснює виробничий процес, процес праці. У концепції, запропонованій дисертантом, до першого об'єкта слід вживати термін капітал, до другого – основні засоби, до третього – народні фонди.

На думку автора, капітал виступає засобом отримання благ, капітал вкладають у виробництво, його функція полягає у придбанні засобів виробництва. Засоби ж праці, придбані на капітал, залежно від того, у яких соціально-економічних умовах вони використовуються, поділяються на основні засоби і народні фонди. Після цього використовуються засоби праці у різній економічній формі, створюється амортизаційне джерело, яке разом з прибутком, що спрямовується на розвиток виробництва, формує капітал. Далі цей процес здійснюється циклічно

У концепції автора дисертаційного дослідження поняття “основні засоби” звужується до засобів праці, що використовуються в умовах відчуження працівників від засобів праці.

На думку дисертанта, народні фонди можуть існувати у фермерських господарствах, де трудовою діяльністю займаються тільки його члени, у виробничих кооперативах, у приватних підприємствах без залучення найманої робочої сили і у закритих акціонерних товариствах, засновником яких є трудовий колектив. Обов'язковою умовою існування засобів праці у формі народних фондів є відсутність найманої робочої сили.

Автором відзначається, що перехід в Україні від фізичної концепції амортизації до фінансової, запроваджений з ухваленням національних стандартів бухгалтерського обліку, перерозподілив значну частину важелів впливу у сфері відтворення основних засобів з макро- на мікрорівень.

Перехід від практики застосування затвердженої норми амортизації до свободи дій у встановленні терміну корисного використання, виборі методу нарахування амортизації, переоцінці основних засобів, спричинив необхідність нового погляду на чинники відтворення основних засобів.

Дисертантом визначено перелік та зміст чинників відтворення основних засобів відповідно до їх класифікації на ендогенні (такі, що на них може вплинути конкретне підприємство) та екзогенні (такі, що на них не може вплинути конкретне підприємство)(рис. 1).

Рис. 1.Схема чинників відтворення основних засобів

Процес відтворення основних засобів з цієї точки зору це процес, що складається з двох груп чинників: ендогенних, які перебувають у сфері впливу конкретного підприємства та

екзогенних, які перебувають у сфері впливу державних органів управління. Припинити негативний процес зменшення основних засобів можна тільки за рахунок поєднання заходів мікро- (ендогенні чинники) і макроекономічного (екзогенні чинники) характеру.

Згідно із запропонованою автором концепцією, процес управління відтворенням основних засобів зводиться до: 1) управління ендогенними чинниками відтворення основних засобів (народних фондів); 2) зменшення негативного впливу екзогенних чинників і сприяння позитивному їх впливу.

Ендогенні чинники відтворення основних засобів можна звести до трьох пунктів: 1) розмір нарахованої амортизації (бухгалтерські ендогенні чинники); 2) відповідність суми нарахованої амортизації до собівартості продукції, конкурентної стратегії підприємства (управлінські ендогенні, окрім збалансованості); 3) використання нарахованої суми амортизаційних коштів (пропорції та збалансованість у відтворенні основних засобів). У роботі звертається увага на те, яким би не був розмір нарахованої амортизації, екзогенні чинники, можуть вплинути так, що навіть за вмілого керівництва ендогенними чинниками процес відтворення основних засобів не здійснюватиметься ефективно.

Автором застосований підхід до аналізу зовнішнього середовища відповідно до моделі GETS, що означає чотири зовнішні сили впливу: Government - уряд; Economy - економіка; Technology – технологія; Society – суспільство.

У другому розділі „Аналіз стану та процесу відтворення основних засобів у сільськогосподарських підприємствах Сумської області” розглядається сучасний стан відтворення основних засобів у аграрних підприємствах України та Сумської області зокрема: проаналізовано динаміку основних засобів, визначено потребу в основних засобах аграрних підприємствах Сумської області, оцінено стан та рівень управління ендогенними та екзогенними чинниками відтворення основних засобів.

Аналіз коефіцієнтів, що характеризують відтворення основних засобів (табл. 1), свідчить про звужений тип відтворення основних засобів, темпи якого нарастають з 1996 р.

Таблиця 1

**Коефіцієнти відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств
Сумської області**

Роки	Коефіцієнт оновлення	Коефіцієнт вибуття	Коефіцієнт приросту	Коефіцієнт інтенсивного оновлення	Коефіцієнт сукупного відтворення	Коефіцієнт зносу
1990	0,108	0,057	0,057	0,528	0,114	0,232
1991	0,143	0,061	0,095	0,428	0,156	0,232
1992	0,961	0,427	13,553	0,444	13,979	0,252
1993	0,991	0,593	44,111	0,599	44,704	0,212
1994	0,288	0,079	0,295	0,272	0,373	0,192
1995	0,058	0,030	0,030	0,512	0,059	0,279
1996	0,873	0,148	5,736	0,169	5,884	0,319
1997	0,016	0,048	-0,033	2,991	0,016	0,347
1998	0,016	0,043	-0,027	2,647	0,016	0,382
1999	0,019	0,056	-0,038	3,007	0,018	0,434
2000	0,039	0,147	-0,042	3,749	0,038	0,465
2001	0,066	0,118	-0,020	1,803	0,064	0,488
2002	0,048	0,082	-0,098	1,695	0,044	0,487

Так, починаючи з 1996 року коефіцієнт приросту має мінусове значення, коефіцієнт вибуття збільшується, коефіцієнт зносу зростає. Коефіцієнт інтенсивного оновлення коливався біля значення 0,5 до 1996 року. З 1996 по 2001 рік коефіцієнт вибуття значно перевищував

коефіцієнт оновлення, а, отже, коефіцієнт інтенсивного оновлення становив більше одиниці. Зміст цього показника, у разі, коли він більший за одиницю означає, що вибуває більше основних засобів, ніж надходить. Коефіцієнт зносу у сільськогосподарських підприємствах Сумської області за останні 7 років постійно зростає, майже досягши у 2002 році позначки 50 %.

У дисертації визначено потребу в основних засобах аграрних підприємств Сумської

Таблиця 2

Групування аграрних підприємств Великописарівського, Лебединського, Охтирського, Сумського, Тростянецького районів Сумської області за наявністю ОВФ на 100 га с.-г. угідь у 2001 році, тис. грн.*

	Групи господарств за наявністю ОВФ на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	Кількість господарств	У % до загальної кількості	Припадає ОВФ на 100 га с. г. угідь, тис. грн.	Вартість ВП на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	Вартість ВП на 1 працівника, тис. грн.	Рівень рентабельності, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	до 128	53	42,1	53,98	68,78	12,36	5,05
2	128-256	19	15,1	178,77	89,61	12,52	11,85
3	256-384	22	17,5	319,9	91,72	13,89	-2,03
4	384-512	15	11,9	457,68	111,21	13,59	-6,13
5	512-640	7	5,6	562,44	113,16	13,27	11,81
6	640-768	4	3,2	670,7	72,28	9,66	17,28
7	768-896	3	2,4	829,64	114,25	8,83	-13,87
8	понад 896	3	2,4	1503,64	109,12	11,16	-9,7
	Разом	126	100,0				

області двома методами: 1) нормативним – за допомогою нормативу, який порівнюють з фактичною наявністю; 2) кон'юнктурно-оптимальним – за допомогою оптимальної наявності основних засобів (фондозабезпеченість і фондоозброєність), визначеної методом групування. Перший метод визначає потребу у фізичних одиницях, другий дає можливість визначити потребу в основних засобах у грошовому вимірнику.

Визначена в роботі кількість техніки, необхідної для доведення її наявності до технологічної потреби є досить значною. Так, потреба у зернозбиральних комбайнах по чотирьох районах (Великописарівський, Лебединський, Охтирський, Тростянецький) становить 185% від наявної їх кількості у цих районах (943 до 509 одиниць). Потреба в тракторах становить 28% від наявної їх кількості (1097 до 3925 одиниць). За нормативом визначено, що по Сумській області в цілому потреба в тракторах становить 40% від наявної кількості (4659 до 11642 одиниць), у зернозбиральних комбайнах 280% від рівня фактичної наявності (7249 до 2588 одиниць).

Методом групування 126 аграрних підприємств п'яти адміністративних районів Сумської області (Великописарівський, Лебединський, Охтирський, Тростянецький, Сумський) визначено оптимальні рівні фондозабезпеченості (562 тис. грн. на 100 га с.-г. угідь) (табл. 2) та фондоозброєності (60 тис. грн. на одного працівника) для аграрних підприємств зони Лісостепу Сумської області.

Через застосування визначених оптимальних рівнів фондозабезпеченості і фондоозброєності автором визначена потреба в ОВФ у грошовому вимірнику. Для забезпечення аграрних підприємств ОВФ на оптимальному рівні (фондозабезпеченість) необхідно додатково

(табл. 3): Великописарівському районі 149470 тис. грн., Лебединському – 88495 тис. грн., Охтирському – 143108 тис. грн., Тростянецькому – 171710 тис. грн., Сумському – 314798 тис. грн.

Таблиця 3

Визначення потреби в ОВФ через застосування показника оптимальної їх наявності

	В.Писарів- ський	Лебединсь- кий	Охтирсь-кий	Тростяне- цький	Сумський
1. ОВФ на кінець 2001 року, первісна вартість, тис. грн.	83889	330515	184757	107947	227740
2. Площа с.-г. угідь, га	41523	74557	58339	49761	96537
3. Наявність ОВФ на 100 га с.-г. угідь, фактична, тис. грн. $(p.1/p.2)*100$	202	443	317	217	236
4. Оптимальна наявність визначена методом групування, тис. грн.	562	562	562	562	562
5. Оптимальна наявність ОВФ - (мінус) фактична $(p.4 - p.3)$	360	119	245	345	326
6. Величина ОВФ відповідно до оптимальної наявності, тис. грн. $(p.4 * (p.2 / 100))$	233359	419010	327865	279657	542538
7. Потреба в ОВФ для доведення ОВФ до оптимального розміру, тис.грн. 2001 р. $(p. 6 - p. 1)$	149470	88495	143108	171710	314798
8. Потреба в ОВФ відповідно до наявності 2002 року.	144938	161765	160095	180583	285118

У другому розділі проведено також аналіз стану та рівня управління ендогенними та екзогенними чинниками відтворення основних засобів. За допомогою анкетування головних бухгалтерів аграрних підприємств та розробленого вимірювального інструментарію проаналізовано стан управління ендогенними чинниками відтворення основних засобів.

Результати анкетування можна сформулювати так: підприємства не використовують наданих їм можливостей у цій сфері, проявляючи інертність та консерватизм. Так, із охоплених анкетуванням підприємств, 86,6% використовують податковий метод зменшення залишкової вартості, на 6,6% підприємств – прямолінійний метод, на 2,6% – податковий метод прискореного зменшення. Крім того, по 1,3% з досліджуваних господарств використовують метод зменшення залишкової вартості, метод прискореного зменшення залишкової вартості та виробничий метод. Переоцінку основних засобів здійснювали у 66,6% аналізованих господарствах.

У результаті аналізу зовнішнього середовища відповідно до моделі GETS можна констатувати, що елемент „Уряд” через регулювання ставки процента дає позитивні сигнали, у правильному напрямку; через зміну моделі економіки намагається надати свободу дій підприємствам, підштовхнути їх до ініціативи. Інституційні зміни також відбуваються, проте існують сфери, які знецінюють позитивні моменти (ціновий диспаритет, що спостерігається в Україні, нерегульований характер правового середовища). У сфері зовнішньої сили впливу „Економіка” негативно виділяється зниження попиту на продукцію сільського господарства. Пояснюється це явище зниженням грошових доходів населення. Вплив елементу „Технологія” не дуже активний, він зменшується. Цей елемент в силу уповільнення створення нових типів

техніки та низькі темпи впровадження створених, не стимулює підприємства у процесі відтворення основних засобів.

У третьому розділі „**Формування механізму відтворення основних засобів**” висвітлюються різні аспекти відтворення основних засобів, які, на думку автора, є важливими для цих процесів. Продemonстровано взаємозв'язок вартості та споживної вартості основних засобів у відтворенні основних засобів. Для комплексної оцінки процесів відтворення основних засобів вводиться поняття збалансованості відтворення основних засобів, обґрунтовуються методичні підходи до відтворення основних засобів у підприємствах сучасних організаційно-правових форм господарювання. У цьому розділі акцентується увага на розробці індексів оцінки рівня управління ендogenous чинниками відтворення основних засобів та оцінки за його допомогою фактичного стану.

Дисертант поділяє думку фахівців з приводу того, що важливим елементом системи відтворення основних засобів є його комплексна оцінка. Дисертантом для цієї мети пропонується запровадження поняття збалансованості відтворення основних засобів.

Розкривається збалансованість через її структуру (табл. 4), яка показує найголовніші пропорції в певній ситуації відтворення.

Дисертантом виділено чотири найголовніших види пропорцій, розміщених у графах, позитивність чи негативність яких розкривається тільки у зв'язку з конкретною ситуацією відтворення, які розміщені по рядках.

Таблицю, у якій чотири види пропорцій і три види ситуацій відтворення основних засобів розташовані у шаховому порядку, автор пропонує називати структурою збалансованості відтворення основних засобів (див. табл. 4).

На думку здобувача, збалансованість існує у тому випадку, коли в кожній конкретній ситуації відтворення дотримується адекватний напрям за всіма чотирма пропорціями.

У дисертаційній роботі за описаною методикою оцінено процеси відтворення основних засобів на аграрних підприємствах Сумської області та визнано ці процеси незбалансованими.

Таблиця 4

Структура збалансованості відтворення основних засобів

	<i>Адекватна пропорція активної та пасивної частини (З₁)</i>	<i>Адекватний напрям технологічної структури (З₂)</i>	<i>Адекватний напрям відтворювальної структури (З₃)</i>	<i>Адекватні зміни джерел відтворення (З₄)</i>
Брак коштів для відтворення ОЗ, порівняно з потребою (С₁)	Активна ≈ 40%, пасивна ≈ 60%	Переважає частина (>75%) йде на відтворення активної частини ОЗ	Переважає частина (>75%) йде на просте відтворення	Зростання частки залучених джерел фінансування
Рівність потреб і можливостей (С₂)	Активна ≈ 40%, пасивна ≈ 60%	Більша частина (> 50%) йде на відтворення активної частини	Більша частина (> 50%) йде на просте відтворення	Переважно внутрішні джерела
Перевищення можливостей фінансування над потребою у відтворенні (С₃)	Активна ≈ 40%, пасивна ≈ 60%	Змішана: 60% – на пасивну, 40% – на активну. Така пропорція оптимальна	Пропорція не визначена, але частина йде на розширене відтворення	Джерела змішані, значно переважають внутрішні

Важливим моментом дисертаційного дослідження є аналіз відтворення основних засобів підприємств в умовах реформування економічних відносин на селі. Відтворення основних засобів відбувається в конкретному правовому середовищі, яке справляє вплив на його перебіг. У роботі проаналізовано відмінності у відтворенні основних засобів, залежно від організаційно-правової форми господарювання за двома ознаками: правовий режим майна суб'єктів господарювання; механізм забезпечення відтворювального процесу (рис. 3). У більшості видів аграрних формувань майно перебуває на праві власності, а рушієм відтворювального процесу є амортизація. У одній з найпоширеніших на сьогодні формі господарювання – приватних сільськогосподарських підприємствах (приватно-орендних) – процес амортизації не може бути застосований до орендованих основних засобів на умовах оперативної оренди. Тому у цьому випадку доцільно покладатися на фонд відтворення орендованих основних засобів, що створюється за згодою сторін (орендаря і орендодавця) за рахунок частини орендних платежів.

Рис. 2. Відтворення основних засобів у підприємствах сучасних організаційно-правових форм господарювання.

Увівши класифікацію чинників відтворення основних засобів на ендogenous і екзогенні, автор доповнює та розробляє свою концепцію, запропонувавши два індекси: пооб'єктний індекс використання бухгалтерських ендogenous чинників та індекс управління ендogenous чинниками відтворення основних засобів.

Перший індекс демонструє повноту використання підприємством наданих йому законодавчо можливостей впливати на суму нарахованої амортизації та має таку структуру:

$$I_{вобн} = MA * 0.40 + TB * 0.40 + O * 0.20 \quad (1)$$

де, $I_{вобн}$ – пооб'єктний індекс використання бухгалтерських ендogenous чинників відтворення основних засобів;

МА – метод амортизації, що застосовується (відношення річної суми амортизації за обраним методом, до річної суми за прямолінійним методом);

ТВ – термін корисного використання об'єкта (відношення нормативного терміну корисного використання до встановленого на підприємстві);

О – оцінка (переоцінка) об'єкта основних засобів (відношення переоціненої первісної вартості основних засобів на кінець періоду до первісної вартості на початок року);

Коефіцієнти 0,40 і 0,20 виражають важливість елемента для всього індексу, яка визначалася методом експертних оцінок. Порогові значення показника індексу використання бухгалтерських ендogenous чинників відтворення основних засобів такі: 1) індіферентний стан управління = 100 балів; 2) активна управлінська позиція, спрямована на збільшення нарахованої суми амортизації >100 балів; 3) пасивна управлінська позиція, спрямована на зменшення суми нарахованої амортизації <100 балів.

Другий запропонований індекс охоплює вже всі ендogenous чинники, чинники, на які може вплинути підприємство. З огляду на те, що ендogenous чинники складаються з трьох пунктів, індекс управління ендogenous чинниками відтворення основних засобів має три складових елементи.

Автором пропонується така структура цього показника:

$$I_{уч} = AH + AC + AB \quad (2)$$

де, $I_{уч}$ – індекс управління ендogenous чинниками відтворення основних засобів; **AH** – нарахована амортизація (відношення нарахованої суми амортизації за період до суми основних засобів на початок періоду); **AC** – амортизація і собівартість (як амортизація

узгоджується із собівартістю (частка витрат на амортизацію у загальних витратах на основне виробництво)); **AB** – використання амортизаційних коштів (відношення використаної амортизації за період до нарахованої за період (до капітальних вкладень за рік));

Використовуючи оптимальні значення показників АС і АН, визначені методом групування та експертних оцінок, автор уточнює зміст індексу управління ендогенними чинниками таким чином, щоб він показував рівень управління в балах до 100. Дисертант звертає увагу на те, що фактичне значення може бути як більшим, так і меншим від оптимального, тому можливі два варіанти структури індексу:

- 1) фактичні показники АН і АС є меншими від визнаних за оптимальні;
- 2) фактичні показники АН і АС є більшими від визнаних за оптимальні.

Відповідно, у першому випадку структура індексу виглядає таким чином:

$$I_{\text{геч}} = (АН + (100 - 10) \times 0.33) + (АС + (100 - 10) \times 0.33) + (AB \times 0.34) \quad (3)$$

Формула (3) застосовується у тому разі, коли показники АН і АС є не більшими за оптимальне значення. Якщо вони перебільшують оптимальне значення, то формула набуває такого вигляду:

$$I_{\text{геч}} = ((100 + 10) - АН \times 0.33) + ((100 + 10) - АС \times 0.33) + (AB \times 0.34) \quad (4)$$

Допоміжні коефіцієнти 0,33 і 0,34 перетворюють значення індексу на зручне для оцінки – у 100 балах.

Застосування, розробленого автором індексу управління ендогенними чинниками на фактичному матеріалі аграрних підприємств Охтирського району Сумської області засвідчило, що існує значна поляризація у величині цього показника. Аналіз рівня управління ендогенними чинниками відтворення основних засобів аграрними підприємствами Сумської області (по районах) (рис. 3) засвідчив, що в цьому випадку значення індексу виглядає стабільнішим і не опускається нижче 80 балів.

Рис. 3. Індекс управління ендогенними чинниками відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств Сумської області (по районах).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й запропоновано вирішення проблеми, що проявляється в дослідженні та розробці науково-методичних підходів і обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення процесу відтворення основних засобів у аграрних підприємствах. Результати роботи дають підстави для таких висновків:

1. Відтворення основних засобів, як процес постійного й неперервного оновлення і заміщення засобів праці, що вибувають внаслідок морального та фізичного зносу, відбувається в Україні у звуженій формі. Науковими дослідженнями, спрямованими на вивчення та вирішення проблем відтворення основних засобів займалися багато науковців і фахівців у період панування адміністративно-командної економіки. Проте, зміни внутрішнього та зовнішнього середовища господарювання, як наслідок переходу до іншого типу економіки, обумовлюють необхідність подальшого дослідження особливостей відтворення основних засобів, розробки напрямів, за якими можливе підвищення ефективності цього процесу. Напрацювання вчених вимагають уточнення у зв'язку з реформуванням економіки України.

2. З метою поглиблення розуміння поняття “основні засоби” проведено аналіз суті цього поняття, його місця й ролі серед споріднених економічних категорій – основні фонди, народні фонди, капітал, народний капітал, засоби праці. У результаті проведеного дослідження виявлено, що в цьому питанні існує плутанина, пов'язана, насамперед, із застосуванням поняття „капітал” до всіх етапів економічного процесу. У концепції автора, на відміну від попередніх досліджень, дія поняття “капітал” не поширюється на сферу виробництва, він діє у сферах обміну і споживання. Капітал розглядається як фонд купівельної сили, функцією якого є придбання засобів праці. Засоби ж праці, залежно від форми господарювання, можуть виступати у формі основних засобів (засоби праці, що існують в умовах, коли особа, що здійснює виробничий процес не є їх власником) чи народних фондів (засоби праці, що існують в умовах, коли їх власник є одночасно й особою, що здійснює виробничий процес). Таким чином, поняття “основні засоби” звужується до засобів праці, що використовуються в умовах відчуження працівників від засобів праці. Подібне уточнення економічної сутності форм засобів праці дає можливість диференційовано підходити до організації процесів відтворення основних засобів і народних фондів.

3. Взявши за передумову те, що одним з основних напрямків удосконалення процесу відтворення основних засобів є розподіл відповідальності за управління цим процесом між підприємством і урядовими органами, автором, уперше в сфері управління відтворенням основних засобів, визначено перелік і зміст чинників відповідно до їх класифікації, на ендогенні (такі, що на них може вплинути конкретне підприємство) та екзогенні (такі, що на них не може вплинути конкретне підприємство). Сама класифікація за такою ознакою не є новою в економічній науці, проте дотепер були відсутні дослідження, що визначали б перелік та зміст чинників у сфері відтворення основних засобів. Таке уточнення переліку і змісту чинників здійснено з урахування останніх змін у правовому середовищі (ухвалення національних стандартів бухгалтерського обліку), які спричинили зміщення відповідальності, перерозподілу важелів впливу з макро- на мікрорівень. Автором уведено принцип біполярної відповідальності у відтворенні основних засобів. Припинити негативний процес зменшення основних засобів можна тільки за рахунок поєднання заходів мікро-(ендогенні чинники) та макроекономічного (екзогенні чинники) характеру. Управління відтворенням основних засобів на рівні підприємства зводиться до: 1) управління ендогенними чинниками відтворення; 2) зменшення негативного впливу екзогенних чинників відтворення.

4. Для комплексної характеристики процесу відтворення основних засобів рекомендується використовувати поняття збалансованості відтворення основних засобів, яке доповнить вимірювальну систему відтворення основних засобів. Розкривається збалансованість через її структуру. Структура збалансованості є таблицею шахового типу, яка складається з чотирьох граф (чотири основні пропорції у відтворенні основних засобів) і трьох рядків (можливі ситуації відтворення). Дотримання адекватного напрямку за всіма пропорціями в певній ситуації

означає, на думку дисертанта, збалансованість. За результатами аналізу збалансованість на аграрних підприємствах Сумської області, що розглядаються, як агрегований суб'єкт, відсутня.

5. Для оцінки рівня управління ендегенними, щодо підприємства, чинниками відтворення основних засобів у роботі пропонується використовувати розроблені індекси – пооб'єктний індекс використання бухгалтерських ендегенних чинників та індекс управління ендегенними чинниками відтворення. Згадані індекси показують рівень управління підпорядкованими підприємству чинниками відтворення основних засобів у балах.

6. У роботі обґрунтовано методичні підходи до відтворення основних засобів у підприємствах сучасних організаційно-правових, виявлено особливості відтворювального процесу на підприємствах, залежно від форми господарювання, за двома ознаками: правовий режим майна суб'єктів господарювання і механізм забезпечення відтворювального процесу. Описано форму кругообороту вартості основних засобів на приватно-орендних підприємствах. Процес амортизації як механізм забезпечення відтворювального процесу в найпоширенішій формі господарювання – приватних сільськогосподарських підприємствах (приватно-орендних), не спрацьовує, тому у цьому випадку доцільно покладатися на фонд відтворення орендованих основних засобів;

7. У результаті аналізу, проведеного із застосуванням розроблених індексів та методом анкетування головних бухгалтерів аграрних підприємств, доведено, що на аграрних підприємствах Сумської області не використовують усі надані законодавчо можливості у сфері бухгалтерських ендегенних чинників відтворення. Недостатня ефективність управління ендегенними бухгалтерськими чинниками зумовлена, на думку здобувача, надто великою свободою дій (амортизаційний механізм в Україні надає набагато більше свободи дій, ніж у Німеччині та США) у цій сфері.

8. У результаті аналізу зовнішніх, щодо підприємства, сил впливу (відповідно до моделі GETS) можна констатувати, що елемент „Уряд” через регулювання ставки процента дає позитивні сигнали, у правильному напрямку; через зміну моделі економіки намагається надати свободу дій підприємствам, підштовхнути їх до ініціативи. Інституційні зміни також відбуваються, проте існують сфери, які знецінюють позитивні моменти (ціновий диспаритет, що спостерігається в Україні, нерегульований характер правового середовища). У сфері зовнішньої сили впливу „Економіка” негативно виділяється зниження попиту на продукцію сільського господарства. Пояснюється це явище зниженням грошових доходів населення. Вплив елементу „Технологія” не дуже активний, він зменшується. Цей елемент в силу уповільнення створення нових типів техніки та низькі темпи впровадження створених, не стимулює підприємства у процесі відтворення основних засобів.

9. Дослідженням встановлено, що потреба в активній частині основних засобів на аграрних підприємствах Сумської області у тракторах становить 4659 одиниць, або 40% до фактичної наявності (11642 одиниці), зернозбиральних комбайнів потрібно 7249 одиниць або 280% до рівня фактичної наявності (2588 одиниць). Оптимальний рівень наявності ОВФ у сільськогосподарських підприємствах зони Лісостепу становить: фондозабезпеченість – 562 тис.грн. на 100 га с.-г. угідь; фондоозброєність – 60 тис. грн. на одного працівника. Для забезпечення аграрних підприємств ОВФ на оптимальному рівні, відповідно до оптимального розміру фондозабезпеченості, необхідно додатково: Великописарівському району 149470 тис. грн., Лебединському – 88495 тис. грн., Охтирському – 143108 тис. грн., Тростянецькому – 171710 тис. грн., Сумському – 314798 тис. грн.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, статті у наукових виданнях

1. Пасько О.В. Відтворення основних засобів аграрних підприємств у сучасних умовах. – Суми: ВАТ “СОД”, видавництво “Козацький вал”, 2004. – 102 с. (6,82 д.а.)

- 2. Пасько О.В.** Аналіз методів нарахування амортизації // Вісник Сумського державного аграрного університету. Серія “Фінанси та кредит”. – №2 (9). – 2000 . – С. 57–64. (0,5 д.а.)
- 3. Пасько О.В., Михайлов М.Г.** Методологічні підходи до оцінки основних засобів // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Фінанси та кредит”. – 2001. – №2 (11). – С.26-32. (0,5 д.а., в т.ч. авторських 0,4 д.а.)
- 4. Пасько О.В.** Оцінка основних засобів і достовірність економічної інформації // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. У чотирьох частинах. Частина 3. За редакцією П.Т. Саблука. – К.:ІАЕ, 2001. – С.369-373. (0,2 д.а.)
- 5. Пасько О.В., Михайлов М.Г.** Амортизаційна політика сільськогосподарських підприємств // Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: Кол.монографія у двох томах. Т.2/ За ред. П.Т.Саблука, В.Я.Амбросова, Г.Є.Мазнева. – К.: ІАЕ, 2001. – С. 462-465. (0,15 д.а., у т.ч. авторських 0,10 д.а.)
- 6. Пасько О.В.** Виробництво – первинне джерело відтворення //Ринкова трансформація економіки АПК: Кол. монографія у чотирьох частинах. / За ред. П.Т.Саблука, В.Я.Амбросова, Г.Є.Мазнева. Ч.3. Фінансово-кредитна система – К.: ІАЕ, 2002. – С.235-236. (0,1 д.а.)
- 7. Пасько О.В.** Дослідження понять капіталу, основних засобів та основних фондів // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Фінанси та кредит”. – 2002. – №1 (12). – С.244-246. (0,2 д.а.)
- 8. Пасько О.В.** Ендогенні і екзогенні фактори відтворення основних засобів // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Фінанси та кредит” ”. – 2002. – №2 (13). – С.43-46. (0,25 д.а.)
- 9. Пасько О.В.** Аналіз стану та процесу відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств Сумської області // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Економіка та менеджмент”. –2002. - № 3-4. – С.64-74 (0,5 д.а.)
- 10.Пасько О.В.** Управління ендогенними факторами відтворення основних засобів // Вісник Сумського національного аграрного університету, Серія “Фінанси та кредит” ”. – 2003. – № 2 (15). – С. 287-291. (0,2 д.а.)

Тези доповідей

- 1. Пасько О.В.** До питання щодо визначення терміну корисного використання основних засобів // Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції в 3-х томах. Том 1. / За ред. В.Г. Ткаченко. – Луганськ: Вид-во “Елтон-2”, 2002. – №14 (26). – С.342-347. (0,3 д.а.)
- 2. Пасько О.В.** Визначення оптимального розміру основних засобів // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів, магістрів та аспірантів: У двох томах. – Т.1 – К.: ІАЕ УААН, 2003. – С.351-354. (0,12 д.а.)
- 3. Пасько О.В.** Амортизація як джерело розширеного відтворення основних засобів // Сучасні проблеми економіки сільського господарства та АПК. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції в двох частинах (Суми 13-16 травня 2003р.) / Сумський національний аграрний університет.– Суми: СНАУ, 2003. – ч.2, (укр., рос., англ., нім. мовами) – С.106-111. (0,25 д.а.)

АНОТАЦІЯ.

Пасько О.В. Відтворення основних засобів аграрних підприємств (на прикладі Сумської області). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.02 – економіка сільського господарства та АПК. Сумський національний аграрний університет, Суми, 2004

Дисертація присвячена розробці теоретичних основ і методичних рекомендацій щодо удосконалення механізму відтворення основних засобів аграрних підприємств.

Уточнено економічну сутність поняття засобів праці, які залежно від форми господарювання можуть виступати у формі “основних засобів” чи у формі “народних фондів”. Вперше наведено перелік і визначено зміст чинників відтворення основних засобів, класифікованих на ендогенні і екзогенні. Розроблено індекси оцінки рівня управління ендогенними чинниками відтворення основних засобів. Проаналізовано стан використання ендогенних чинників на сільськогосподарських підприємствах Сумської області. Введено і обґрунтовано поняття для комплексної оцінки процесів відтворення основних засобів – збалансованість відтворення основних засобів. Проаналізовано особливості відтворення основних засобів у підприємствах сучасних організаційно-правових форм господарювання. Значну увагу приділено проблемам формування амортизаційної політики підприємств.

Ключові слова: відтворення основних засобів, основні засоби, народні фонди, капітал, збалансованість відтворення основних засобів, ендогенні чинники відтворення основних засобів, екзогенні чинники відтворення основних засобів, капітальні вкладення, амортизація.

Аннотация.

Пасько О.В. Воспроизводство основных средств аграрных предприятий (на примере Сумской области). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 – экономика сельского хозяйства и АПК. — Сумской национальный аграрный университет, Сумы, 2004.

Диссертация посвящена разработке теоретических основ и практических рекомендаций по совершенствованию механизма воспроизводства основных средств в современных условиях. Исследуется современное состояние процесса воспроизводства основных средств. Выявляются причины и факторы, которые сдерживают этот процесс. Доказываются теоретические положения и даются практические рекомендации по усовершенствованию процесса воспроизводства основных средств.

В работе уточнена экономическая суть форм средств труда. Капитал рассматривается не как физический объект, а как фонд покупательной способности, функцией которого есть покупка необходимых средств труда. Средства труда, в зависимости от социально-экономических условий хозяйствования могут выступать как основные средства (средства труда, существующие в условиях, когда лицо, которое выполняет производственный процесс, не является собственником средств) и как народные фонды (средства труда, существующие в условиях, когда их владелец есть одновременно и лицом, которое осуществляет производственный процесс).

Впервые в сфере управления воспроизводством основных средств определен перечень и содержание эндогенных (те, которые берут начало в предприятии и оно может на них воздействовать) и экзогенных (те, которые имеют начало вне предприятия и оно не может на них воздействовать) факторов воспроизводства основных средств. Введен принцип биполярной ответственности в воспроизводстве основных средств. Разработаны индексы оценки уровня управления эндогенными факторами воспроизводства основных средств. В работе произведен анализ процессов воспроизводства основных средств предприятий Сумской области. Данный процесс на протяжении последнего десятилетия происходит в суженой форме. Установлено методом анкетирования главных бухгалтеров аграрных предприятий, что предприятия не полностью используют бухгалтерские эндогенные факторы воспроизводства, проявляя консервативность и инерционность. Определен оптимальный уровень наличия основных средств на предприятиях зоны Лесостепи Сумской области. Определена потребность в активной части основных средств аграрных предприятий Сумской области.

Введено понятие сбалансированности воспроизводства основных средств, которое можно использовать для комплексной оценки процессов воспроизводства основных средств. Выделено три возможных ситуации с воспроизводством и четыре основных пропорций в воспроизводстве. Сбалансированным называется такое состояние, при котором при каждой конкретной ситуации поддерживались бы адекватные изменения в пропорциях воспроизведения основных средств.

Проанализированы процессы воспроизводства основных средств на предприятиях современных организационно-экономических форм хозяйствования. Значительное внимание посвящено проблемам формирования амортизационной политики предприятия.

Ключевые слова: воспроизводство основных средств, основные средства, народные фонды, сбалансированность воспроизводства основных средств, эндогенные факторы воспроизводства основных средств, экзогенные факторы воспроизводства основных средств, капитальные вложения, амортизация.

SUMMARY

Pasko O.V. Main assets regeneration of agricultural enterprises (Sumy region is taken as an example). – Manuscript

The Thesis for a scientific degree of the candidate in economic sciences on a speciality 08.07.02 - economy in agriculture and agroindustrial complex. — Sumy National Agrarian University. - Sumy, 2004

Economical essence of the notion “labor assets”, which, depending on the type of management, can exist in the form of “main assets” or “public funds”, has been defined more precisely. For the first time, the factors of regeneration, classified into endogenous and exogenous, have been listed, and factors essence has been defined. Evaluation indexes for management level of endogenous regeneration factors of main assets have been elaborated. Usage state of endogenous factors of agricultural enterprises of Sumy region has been analyzed. The notion for complex evaluation of main assets regeneration processes has been introduced and approved – equilibration of main assets regeneration. Peculiarities of main assets regeneration at enterprises of modern legal-organizational management forms, has been analyzed. A considerable attention is paid to formation problems of depreciation policy of enterprises.

Key words: main assets regeneration, main assets, public funds, equilibration of main assets regeneration, endogenous factors of main assets regeneration, exogenous factors of main assets regeneration, investment, depreciation.